

УДК 338.46:007

Наталія І. Холявко

Чернігівський національний технологічний університет

**ПРИНЦИПИ ТА МОДЕЛІ СТАНОВЛЕННЯ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ**

У статті актуалізовано проблеми формування інформаційної економіки. Автором визначені ключові передумови формування інформаційної економіки в сучасних умовах інтелектуалізації та глобалізації економічної діяльності. Окрему увагу відведено аналізу сучасних моделей і базових принципів системи забезпечення розвитку інформаційної економіки.

Ключові слова: *інформаційна економіка, інтелектуальні ресурси, інтелектуалізація, глобалізація, інформаційно-комунікаційні технології.*

Наталья И. Холявко

Черниговский национальный технологический университет

**ПРИНЦИПИ И МОДЕЛИ ФОРМИРОВАНИЯ
ИНФОРМАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ**

В статье актуализированы проблемы формирования информационной экономики. Автором определены ключевые предпосылки формирования информационной экономики в современных условиях интеллектуализации и глобализации экономической деятельности. Отдельное внимание отведено анализу современных моделей и базовых принципов системы обеспечения развития информационной экономики.

Ключевые слова: *информационная экономика, интеллектуальные ресурсы, интеллектуализация, глобализация, информационно-коммуникационные технологии.*

Natalia I. Kholiavko

Chernihiv National University of Technology

**PRINCIPLES AND MODELS OF INFORMATION
ECONOMY FORMATION**

The problems of information economy development are actualized in the paper. The author identifies the key preconditions of information economy development in the current conditions of intellectualization and globalization of economic activities. The special attention is put on the analysis of modern models and basic principles of maintenance system of information economy development.

Keywords: *information economy, intellectual resources, intellectualization, globalization, information and communication technologies.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Активізація розвитку національної економіки на засадах сталості й інноваційності передбачає необхідність врахування комплексу динамічних факторів екзогенного й ендогенного середовища, чільне

місце серед яких посідають науково-технічні й інформаційні чинники. На фоні посилення глобалізаційних процесів вищезазначене обумовлює наближення національної економіки до одного із визначальних світових трендів у функціонуванні розвинених країн – формування інформаційної економіки, що супроводжується трансформацією суспільних відносин та модифікацією ролі фундаментальних і прикладних знань та інформаційних ресурсів на повноцінний елемент в сучасній структурі продуктивних сил. Причому специфіка останніх проявляється в активному проникненні в соціально-економічні відносини на різних рівнях їх реалізації, а також у виникненні синергетичних ефектів від взаємодії залучених суб'єктів, особливості взаємодії та взаємовпливу яких потребують поглибленого наукового вивчення з позицій визначення ступеню впливу на розвиток національної економіки з подальшою ідентифікацією напрямів удосконалення системи державного регулювання в умовах переходу до інформаційної економіки.

Аналіз останніх публікацій з проблеми. Питання становлення і розвитку інформаційної економіки поступово стають актуальним об'єктом наукового пошуку українських та іноземних учених, зокрема: С.М. Шкарлета, О.С. Дорошенко, І.П. Малика, В.І. Кушнерець, В.М. Скалецького, Б.М. Данилишина, В.В. Микитенко та ін., які розглядають дану проблематику з різних ракурсів.

Невирішені частини дослідження. Поряд із цим, високо оцінюючи науковий доробок вчених, варто відзначити, що більш глибокого аналізу і наукового опрацювання потребують аспекти визначення принципів засад та сучасних моделей становлення інформаційної економіки.

Мета дослідження. Метою статті є дослідження особливостей сучасних моделей і ключових принципів становлення інформаційної економіки.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Ефективності переходу національної економіки на засади інформаційності значною мірою залежить від наявності загальнодержавної стратегічної візії, політичної волі, фінансових ресурсів, оскільки означатиме технологічну модернізацію реального сектору економіки та супроводжуватиметься структурно-функціональними змінами як на макро- (національне господарство), так і на мезорівні (регіональні соціально-економічні системи), що відбуватиметься на фоні об'єктивних фактів циклічності економіки, динамічності науково-технічного розвитку, загострення політичних і військових загроз при наявних економічних і соціальних проблемах. Необхідні трансформації мають ґрунтуватись на генеруванні нових знань та ідей, виробництві наукоємної продукції, комерціалізації науково-технічних розробок і широкому використанні на практиці сучасних інформаційних ресурсів. Іншими словами, мова йде про поступальний перехід до інформаційної економіки, тобто «тієї частини базової економічної науки, яка вивчає економічні закони та закономірності у сфері виробництва, генерування науково-технічної інформації та наукових знань» [6, с. 52].

Переналаштування національної економіки на розвиток на засадах інформаційності дозволить активізувати інтеграційні процеси завдяки наближенню України до глобальних трендів світового розвитку [1; 4]. В умовах ресурсних обмежень, загострення зовнішньоекономічних і безпекових загроз, внутрішніх політичних та соціально-економічних ризиків ключовою перспективною рушійною силою на шляху трансформації макроекономічної моделі розвитку є знання та інформації. Іншими словами, забезпечення конкурентоспроможних позицій на світовому ринку та відхід від позиції сировинного придатку вимагає переходу на принципово нові засади функціонування: активне освоєння науково-технічної інформації у виробничих процесах, автоматизація, інформатизація промислового виробництва, зорієнтування економічної діяльності на сприяння та підтримку процесів генерації, трансферу та комерціалізації матеріалізованих і не матеріалізованих знань, проведення господарської діяльності у відповідність до принципів сталого розвитку (виключаючи цілі сталого розвитку – SDG – Sustainable Development Goals), а також збереження позитивної динаміки тренду розгортання інтеграційних процесів України. Досягнення зазначених цілей можливе на основі розбудови ефективного, синхронізованого співробітництва суб'єктів секторів держави, бізнесу, вищої освіти закордону та громадськості при оптимальному збалансуванні їх інтересів, виваженому державному регулюванні, апробації кращих світових практик при з їх адаптацією до українських реалій на принципах наукової обґрунтованості.

Стратегічним базисом переходу до економіки інформаційного типу є потужний інтелектуальний потенціал України, що формується й інтенсифікується передусім вищими навчальними закладами та науково-дослідними інститутами як суб'єктами сектору вищої освіти. Більше того, виключна важливість університетів у процесах становлення інформаційної економіки полягає в тому, що поряд із їх вагомим внеском у зміцнення інтелектуального потенціалу, вони забезпечують формування кадрового потенціалу, оновлення інформаційного-методичного й організаційного, розвиток управлінського потенціалів, а також, що особливо вагомо в аналізованому контексті, – посилення наукового потенціалу країни. Консолідація вітчизняного потенціалу дозволить оптимізувати заходи з імплементації сучасної макроекономічної моделі інформаційного типу в Україні.

Загальнодержавні пріоритети доцільно зосереджувати на аспектах розвитку наукомістких галузей національної економіки, підвищенні темпів впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери діяльності, забезпечення інноваційного розвитку, активізації ринку знань та інформаційної індустрії [2; 6]. Наукові дослідження демонструють наявність загальних рис становлення інформаційної економіки, що носять глобальний характер і є типовими для різних країн світу. Поряд із цим, чітко простежується існування національних і регіональних особливостей в процесах впровадження засад

інформаційної економіки, що нерідко мають потужний вплив та призводять до виникнення певних відмінностей в стратегічних підходах і фактичних станах розвитку економік інформаційного типу на рівні окремих країн чи регіонів [3; 9]. Розробка дієвих стратегічних підходів до формування інформаційної економіки в Україні вимагає ґрунтовного дослідження провідного світового досвіду з метою ідентифікації кращих практик задля подальшої їх імплементації в країні за обов'язкового приведення у відповідність до вітчизняних реалій, особливостей національної економічної системи та регіональних специфік. Окрім вищезазначеного, національні й регіональні відмінності проявляються в різних темпах, тривалості, мірі інтенсивності та ступеню формалізації процесів впровадження елементів інформаційної економіки [7; 10].

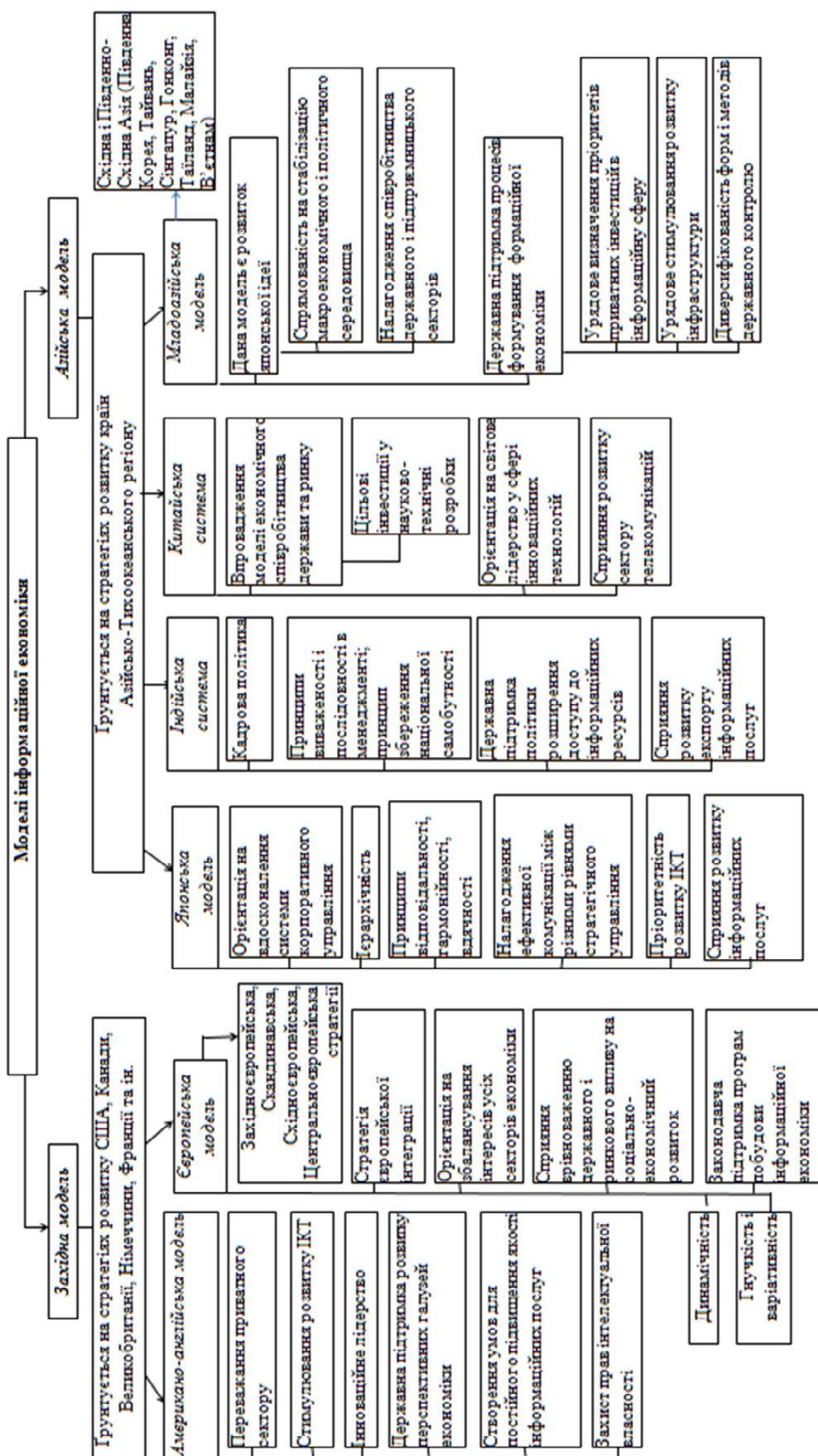
У науковій літературі умовно виділяють західну (ґрунтується на стратегіях економічного розвитку Сполучених Штатів Америки, Канади, Великобританії, Німеччини та Франції) і азійську (базується на досвіді країн Азійсько-Тихоокеанського регіону) моделі формування економіки інформаційного типу – рис. 1 [5–6]. Незважаючи на спільну стратегічну ціль – активізація розвитку інформаційної економіки, – підходи і тактичні заходи в рамках кожної зі згаданих моделей застосовуються різні, що обумовлюється відмінностями в економічних системах, в пріоритетах соціально-економічного розвитку, в менталітеті, в рівнях техніко-технологічного розвитку, політичній стабільності та в ступені державного регулювання економіки. У рамках західної моделі передбачається порівняно ширша свобода на ринку інформаційних послуг; в азійській моделі акцент робиться на посиленні ролі держави та її комунікації з іншими суб'єктами інформаційного ринку [6; 8].

Виходячи з цього, можна констатувати, що при розробці та впровадженні стратегічних і тактичних заходів з формування інформаційної економіки в Україні необхідно знайти найбільш оптимальні точки гармонізації кращих світових практик та вітчизняних економічних, політичних, соціальних, геополітичних, правових та екологічних реалій. При цьому однозначно виправданим є ґрунтування на принципах:

- реалістичності (щодо поточного стану національної економіки, суспільних відносин, зовнішньополітичної ситуації, рівнем розвитку науки, освіти, інноваційним потенціалом, а також виважених перспектив їх зміни в середньо- і довгостроковому періоді);

- стратегічності (орієнтоване на довгострокову перспективу цілепокладання з трансформації національної економіки на засадах інформаційності), партнерства (узгодження інтересів та скоординування діяльності всіх стейкхолдерів);

- стійкості (передусім у питаннях державної підтримки та стабільності політичних поглядів щодо пріоритетів соціально-економічного розвитку);

Джерело: побудовано автором на основі [6].

Рис. 1. Моделі формування інформаційної економіки

- інформаційної динамічності економіки (активна інформатизація, комп'ютеризація, впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в реальному секторі національної економіки);

- інтеграційності (спрямованості на інтеграцію до світового інформаційного співтовариства).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Наразі в Україні спостерігаються зміни факторів економічного, соціального, наукового, техніко-технологічного, культурного характеру, що закладають передумови трансформації національної економіки на інформаційних засадах, а саме: високий індекс освіти населення країни; ринок інформаційних послуг, продуктів, інформаційних технологій, телекомунікацій, що динамічно розвивається; активні інтеграційні процеси (євроінтеграція, а також підписані Україною у 2004 р. Декларація принципів і План дій, ухвалені на всесвітньому саміті з питань інформаційного суспільства). Однак при цьому важливо консолідувати потенціал всіх зацікавлених суб'єктів, зокрема: державного сектору (розробка відповідного нормативно-правового забезпечення, визначення стратегічних пріоритетів, розбудова механізму та практичних інструментів сприяння розвитку інформаційної економіки), підприємницького сектору (фінансування та прискорення темпів впровадження інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій), сектору вищої освіти (підготовка конкурентоспроможних фахівців відповідно до потреб інформаційної економіки, генерація інновацій, винахідництво і патентування) і громадського сектору (розвиток суспільної свідомості та формування сприятливого громадського ставлення, залучення і підтримки).

В аналізованому контексті актуалізується необхідність наукового пошуку найбільш ефективних і успішних на практиці механізмів переходу до інформаційної економіки з подальшою їх гармонізацією з вітчизняними реаліями з перспективою імплементації оптимізованої моделі в Україні. Стратегічний пріоритет формування інформаційної економіки може бути успішно реалізованим виключно за умови скоординованої, узгодженої і взаємовигідної співпраці уряду, бізнесу, сектору вищої освіти та громадськості.

Література

1. Актуальні проблеми формування та розвитку інформаційної економіки в Україні: Колективна монографія. – Чернігів: ЧНТУ, 2017. – 292 с.
2. Антонюк Л. Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: Монографія / Л. Л. Антонюк, А. М. Поручник, В. С. Савчук. – К.: КНЕУ, 2003. – 394 с.
3. Дорошенко О. С. Креативна економіка в парадигмі глобального розвитку / О. С. Дорошенко // Вісник Тернопільського національного економічного університету: серія «Економічні науки». – 2010. – № 5-2. – С. 76–82.
4. Інформаційне Суспільство. Шлях України / Фонд «Інформаційне Суспільство України». – К.: Бібліотека інформаційного суспільства, 2004. – 309 с.

5. Малик І. П. Тенденції розвитку інформаційної економіки в Україні / І. П. Малик // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. – 2013. – Вип. 1 (14). – С. 25–34.
6. Шкарлет С. М. Інформаційна економіка як основа соціально-економічної регенерації України / С. М. Шкарлет // Економіка України. – 2014. – № 11 (636). – С. 51–60.
7. Шкарлет С. М. Потенційно-факторне обґрунтування цільових функціоналів управління процесами формування інформаційної економіки / С. М. Шкарлет, Н. І. Холявко // Проблеми економіки. – 2014. – № 4. – С. 206–2011.
8. Шкарлет С. М. Територіальна реформа в системі стратегічного управління енергоекономічною та інформаційною сферами держави ресурс / С. М. Шкарлет, Н. І. Холявко, М. В. Дубина // Економічний часопис – ХХІ. – 2015.– № 5–6. – С. 103–107.
9. Шкарлет С. М. Технологія управління процесами формування та впровадження системно-універсальних детермінант розбудови економіки інформаційного типу / С. М. Шкарлет // Науковий журнал “Економіка України”. – 2015. – № 7 (644). – С. 29–40.
10. Шкарлет С. М. Трансформація національної економічної системи із когнітивно-інформаційними якістьми: ендогенний та екзогенний ресурс / С. М. Шкарлет, Н. І. Холявко // Бізнес-інформ. – 2015. – № 1. – С. 59–66.